

NOVEMBAR

međunarodni časopis za zenitizam i novu umetnost

GODINA

Nº 19/20

ZENIT

II.

DECEMBAR

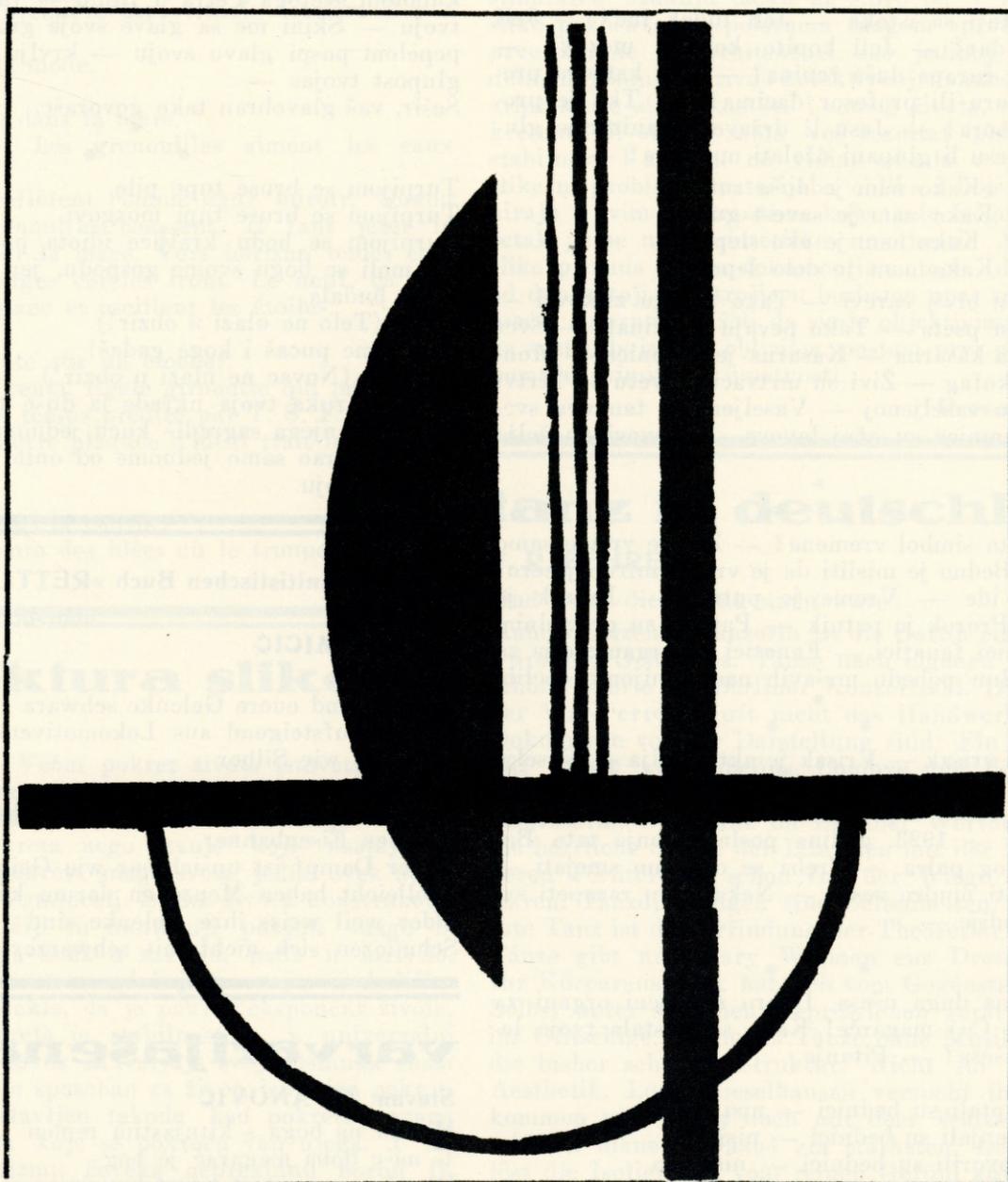
revue internationale zenitiste et de l'art nouveau

1922.

Urednik: Lj. MICIĆ – Zagreb, Starčevićev trg 10 SHS Directeur: L. MITZITCH – Zagreb, Starčevićev trg 10

BEOGRAD

ZAGREB

Moholy-Nagy

Linorez

6^h

■ 31. JANUARA 1923. ■
 VELIKA ZENITISTIČKA VEČERNJA
 ■ GLAZBENI ZAVOD ■

6^h

kontraidiotikon

Ve POLJANSKI

Kobasice su emocija — Pečenka je utopija za gladne Ruse na Volgi — Automobili otkrivaju pustinje — Pustinje će pasti po njujorškim noderima — Favorizovani će skočiti u svoje crevo.
 Ulice lete u ludnice — Ludnice lete u Čaplinovo oko — Topovi urlaju rođenje ludaka — Gde kopaš zlato iskopaćeš dubre — Baklje su oči očajnika —

Mudrost je bludnica
 Nebo je ludnica
 Svet je klanica

Idiot se smeje geniju — Budno je oko opservatorija — Seizmograf pokazuje

PROPAST DOLAZI

Propast tutnji sa istoka — Jeli ludak lud? — Jeli mudrac mudar? — Jeli kopito konjski mozak? — Jeli svilena čarapa duša ženina? — Jeli katedra predaje profesoru ili profesor đacima? — Tko je profesor profesora? — Jesu li države organizacije glupana? — Jesu li glupani dželati mudraca? —

»Kako nam je duša rutava
 Kako nam je savest gubava
 Kako nam je oko slepo
 Kako nam je delo lepo«

Tako pevaju bivši carevi — Tako pevaju zlikovci — Tako pevaju pseta — Tako pevaju kardinali — Svet je labirintna kasarna — Kasarna je grobnica — Mondura je sarkofag — Živi su mrtvaci u svetu — Mrtvi su svetovi u vaseljenoj — Vaseljena je tamnica svetova — Tamnice su očaj lavova — Lavovi su želja pustinje.

*

* * *

Zar je lopata simbol vremena? — Zar je vreme samo danas? — Bedno je misliti da je vreme mirno jezero! — Vreme ide — Vreme je putnik — Putnik je prorok — Prorok je patnik — Patnici su pravednici — Pravednici fanatici — Fanatici su organizacija za ultraradikalnu pobedu mršavih nad armijom debelih.

*

* * *

U kabaretu vrisak — Vrisak je akt veselja — Veselje veselo urliče kao zdravi majmuni — Tko je majmun mora biti obešen o prvi klin — Vreme je posve nemajmunsko — 1923. godina posle rođenja tata Budinog nožnog palca — Treba se ozbiljno smeјati — Teško je biti mudro veseo — Neka budu razapeti svi tatovi iz Indije —

*

* * *

Magarac ima duga ušesa. Dobro razvijeni organi za slušanje — Čuj magarče! Kako su postala tvoja legendarna ušesa? — Pitanje.

Odgovor:

Šaptali su bednici — nisi čuo.
 Stenjali su bednici — nisi čuo
 Govorili su bednici — nisi čuo
 Vikali su bednici — nisi čuo
 Urlali su bednici — nisi čuo

Bednici su pojeli krematorij. Magarče! Ti si ostao gluh. Došli su pravednici. Grunuli su te u rebra. Rekao si: I—A

Vukli su te za ušesa — Rekao si: I—A

Danas imaš duga ušesa — Sutra dolaze patnici. Išću paće ti ušesa — Utaknuće ti ražanj u ždrelo i živa te ispeći —

I—A

Tko neće da bude proglašen magarcem, neka prestane biti magarac!

Tko neće ražanj kroz grkljan, neka prestane biti magarac!

Tko neće da bude živ pečen na ražnju, neka se odreče

religije I—A religije

Oni dolaze — Nose ražanj — Dogodiće se — Reči će postati junaci — Pesme će postati brigade — Knjige će postati vojska — Vojska će postati oganj — Oganj će sažeći žuč i gradove — Oganj će sažeći kičme i mozgove — Oganj će sažeći kičme i mozgove — Oganj će sažeći vatre i mostove — Oganj će sažeći »manicure et pedicure« salone — Oganj će sažeći kuloare tajne diplomacije — Oganj će sažeći bordele Vatikan i Morganovu palatu — Oganj će sažeći sve, samo će ostati oštra vertikala —

*

* * *

Šešir, vaš glavobran govori:

»Skini me gospodine milijarderu sa glave i grozdenim šljemom pokri glavu svoju, jer prostreliće lubanju tvoju —

Skini me sa glave svoje gospodine ministre i pokri je kupolom svetoga Petra u Rimu — razmrskaće glavu tvoju — Skinu me sa glave svoje građanine debeli i pepelom pospi glavu svoju — krvlju će biti krštena glupost tvoja« —

Šešir, vaš glavobran tako govoraše.

*

* * *

Turpijom se bruse tupe pile.

Turpijom se bruse tupi mozgovi.

Turpijom se bodu kraljice idiota pod sedmo rebro. Ne moli se bogu svome gospodu, jer tvoj bog je notorna budala.

Ubij! (Telo ne ulazi u obzir!)

Pazi čime pucaš i koga gadaš!

Ukradi! (Novac ne ulazi u obzir!)

Pazi, da ruka tvoja ukrade iz duše tvoje automobil, pa da od njega sagradiš kuću jednom beskućniku — Ako si ukrao samo jednome od onih debelih, obrijao si dušu svoju.

Aus dem zenitistischen Buch »RETTUNGSWAGEN«

übersetzt von **Nina-Naj**

Ljubomir MICIĆ

Waggone

Warum sind euer Gelenke schwarz

Dampf aufsteigend aus Lokomotivenseitel

Ist weiss wie Silber

Wehe wieso

In eueren Eingeweiden reisst Mensch und Vieh

Wohnen Eisenbahner

Unser Dampf ist unsichtbar wie Geister

Vielleicht haben Menschen darum kein Gewissen

Oder weil weiss ihre Gelenke sind

Schmierien sich nicht mit schwarzer Wagenschmiere

varvarijašena bogu

Stevan ŽIVANOVIĆ

Mislim na boga s kitnjastim repom

U naše doba magarac je bog

Da očuvam svetost hrvatskog imena

Palim gujilu slamu

U glavi sirotih političara

Grlim Moskvu

Pljujem na Peking Paris London Rim

Zelena internacionala spava

Kult vremena:

Ubijati ljude i dokazati svoj pacifizam

Potrebno je palenje smrdljivih lubanja

Šupljotikve bile bi dobre žare

Za sakupljanje bacila

Sifilisa književnosti i nacionalizma

Predlažem za početak glave veleučjenih kritičara

Ne grizite se političari što vas ne spomenuh

Mi VARVARI jašemo na Vašem bogu

L'avenir dévoilé

Emile MALESPINE

L'AVENIR DEVOILE. — Moyen sûr et rapide.

Ni marc de café, ni jeu de tarots, ni corbeau valétudinaire qui picore danas un bénitier.

— Une clé des songes? — J'en ai une. — C'est?

— La poésie.

Sûr. La poésie est une clé des songes.

Manière de s'en servir.

1

Prendre un poète. Un vrai. Evitez les contref...

Toute une ribambelle: ceux qui récitent les vieilles lunes démonétisées. Deux, les pickpockets qui tirent les images de la poche du voisin. Il y en a; et combien!

Trois. Quand une poule va aux champs, la première, la première, la première est... mais derrière il y a les autres.

Fonogramme à la mode.

2

Jeter une pierre dans la mare.

C'est nécessaire. Les grenouilles aiment les eaux dormantes.

Les étoiles s'y reflètent comme dans miroir. Quand tout dort les grenouilles coassent. Il faut jeter la pierre et troubler la mare. Vers horizon ondes concentriques en larges cercles ironent. Le neuf, ça fait pouf! Brise la glace et oscillent les étoiles.

3

Mettre votre poète sur un clocher.

Il tourne aux 4 vents. Egale girouette qui mieux que Tour Eiffel peut temps prédire par T. S. F.

Tête de paratonnerre plaquée d'idéal trait les nuages.

4

Lire le graphique.

Les poèmes tracent la courbe.

En pointillé chemin des idées où le troupeau passera demain.

arhitektura slike

Lajos KASSAK

Pokret je život. Večni pokret života istovetan je sa večnim novo-stvaranjem i podržavanjem ravnoteže. Jer večno pokretan život ne znači na kraju krajeva raznovrsnost pokreta nego stanje koje nastaje iz konstruktivnog pokreta snaga sveta, jedne uvek nove, dakle beskonačne stalnosti. Svaka živuća konstrukcija ili organizacija, čiji su unutarnji pokreti snage iz bilo kojih razloga uvek u zastoju, pada u mrtvilo, gubi svoju dominantnu sadašnjost, svoju simboličku bit. Mi vidimo dakle, da je pokret eksponent života, sveukupnost pokreta je stabilnost, t. j. univerzalni život. Takođe i čovek zahvaljuje svoj opstanak snazi pokreta: postao je sposoban za život, ispunjen pokretnim snagama, stavljen takođe kao pokretna snaga usred onih snaga koje se pokreću van njega. I mi vidimo u organizmu čoveka neprekidnu borbu fizičkih i psihičkih snaga za »normalno stanje«, za ravnotežu koja znači život, kaošto vidimo borbu revolucija i kontrarevolucija za socialnu ravnotežu. Naše doba je period oslobođenih i ludih pokreta. Čovek našeg doba jest očajau čovek. Umetnost današnjeg čoveka jest dinamička umetnost. Ona je pokret, koja katkada nastupa kao reakcija protiv-pokreta, katkada kao pokret radi same sebe. Ova faza umetnosti bila je futurizmom uvedena kao osećanje života, i našla je svoj nastavak sa pojačanim estetskim zahtevima u suprematizmu i živela je napokon dalje u »Prouna« kao agresivna i napadajuća, čak kao snaga željna osvajanja. U svim tima umetničkim nastojanjima sve je ovde još zbog pokreta, njezini zakoni boja i oblika znače zakone pokreta, pokret opet kao elemenat stvaranja a ne samo stvaranje. Umesto sin-

teze analiza. Ali umetnost je stvaranje, ona je sinteza konstruktivnog pokreta, jedna nova ravnoteža u velikoj dinamici života kao dokumenat onoga, da smo mi ovde sa našom voljom i osećajem sigurnosti za proizvodnju jedne nove i stabilne tačke. U traženju te stabilne tačke uputio se kubizam. On se izgubio u svojoj kompozicijskoj doktrini, ali je dao osnovu plastičke svesti i arhitektonski osećaj novoga čoveka. Dok je futurizam otkrio pokret kao elemenat koji hrani život a »Prouna« konstruktivnost pokreta, kubizam je značio mogućnost stabilnosti i pokazivao na novu arhitekturu. Na onu arhitekturu, koja počiva na konstruktivnoj bazi, kao sintetička mogućnost umetničkog traženja naših dana. Borba za novu konstruktivnu arhitekturu krenula je u dva pravca: u prostoru i na površini. Prva je umetnost građenja, druga arhitektura slike. Suprematizam je stavio u slikarstvu »zadnju tačku na slovo i«. I arhitektura slike pokušava, sa poletnom snagom »prouna«, svoje prve korake ka arhitekturi kao jedinjoj stvarnoj i duhovnoj konstruktivno-kolektivnoj umetnosti. Snaga arhitekture slike, kao što i samog života, dana je pokretom, ali ona je sama već rezultat pokreta t. j. stabilnost. I zato ja ne vidim odsada u arhitekturi slike ni probleme materijala, oblika i boja, što dominiraju u svim umetnostima koje traže, nego vidim početak jedne nove sintetičke umetnosti. Arhitektura slike pripada prvim dokumentima toga, da je čovek od danas koji se istrošio u borbama opet zadobio svoj osećaj sigurnosti i želi da svoje objektivisano gledište na svet u bojama i oblicima, postavi prvi put na noge pomoću primitivne umetnosti.

Prevo I. J. M.

tanz in deutschland

F. R. BEHRENS

Und wenn die Erotik nicht wäre...

Manche reizende Tänzerin ist die Gattin eines lebenswürdigen Gehpelzes. Tänze nach eigenen Ideen sind schöne Worte im Berliner Konzertsaal. Die Qualität der Ware erreicht oft nicht das Handwerkliche. Die Dokumente vor der Darstellung sind: Ein Programm mit Musik von Sibelius, Lumbye und Bizet, grosse breite Blumenehrungen und ein nervöser schlanker Impresario. Der Tanz im Berliner Wertheim-Stil ist die herrliche Speise der Literaten mit der Hornbrille. deren Töchterchen schon von der Wiege aus begabt waren. Tanzdichtungen sind Seltenheiten. Der Absolute Tanz ist die Erfindung der Theoretiker. Intuitive Tänze gibt nur Mary Wigman aus Dresden allein. Ihr Körperausdruck hat sich vom Gegenstand befreit. Selbst unter seelichen Depressionen gerät sie nicht ins Glitschige. Wigmans Tänze ohne Musik erreichen die bisher schönste Struktur. Nicht im Sinne der Aesthetik. Lucy Kieselhausen versucht ihr nahe zu kommen und bleibt doch mit dem Walzer »An der schönen blauen Donau« am stärksten. Der Gedanke löst die Isoliertheit vom reinen Gefühl auf, wenn sie ohne Musik gestalten soll. Anstelle der Körpersprache tritt die Uebersetzung der gedachten Musik zum Tanz. Kieselhausens bedingte Bewegungslinie, leicht und weich, hindert an das philosophische. Problematisch wird die weitere Entwicklung der Künstlerin bleiben. Ist Impekoven die primäre und gewandte Rhythmisierung und Valeska Gert der schauspielrisch spielerische Körper, kann man Karen Zabel als die deutsche Frau im Tanz bezeichnen. Was Henry Porten im deutschen Film bedeutet. Bedingung sind Gesellschaft und Orchester. Ganz der Stimmungen unterlegen. Elmerice Parts kann ihre Tänze wie Quecksilber steigern, zwingt sich bei Musik von Beethoven zuweilen in tanzende Architektur, verfällt danach in die süsslichste Romantik des Wintergartens. Das Tanzen durch Kostümierung

zu ergänzen, heisst Kabarett. Lotte Siber zeigte ihre schönen geschmeidigen Füsse in schwarzer Seide gehüllt. Der Logenschliesser wurde alle seine Operngläser an diesem Abend los. Den valutastarken Ländern ist die Entsendung ihrer Tänzerinnen besonders erleichtert. Taina Helve wäre besser in Finnland geblieben. Sie schloss ihr Programm mit drei Kompositionen des Sibelius ab und machte dazu die unnötigsten Körperverrenkungen. Wirklicher Tanz ist der Finnländerin so fremd wie Kunst. Weder die schönen Brüste, wie üppiger Haarwuchs, noch die deutschen Kopien können retten. Ihr blieb nichts Nordisches. Aber nichtsdestoweniger eine Reise nach Deutschland. Das Prinzip von einer Formänderung zugunsten des Modernen endet in Nichtkunst. Ursprung ist nicht zu ersetzen. Und diese Formänderung ohne Ursprung sollte man in der Kunst den Expressionismus nennen. Weil Expressionismus für den Bürger ist. Und keine Kunst.

netužni nekrolog 1922. godini

Zenit sa svojim napornim radom u 1922. g. nipošto nije nezadovoljan. Iako su zenitisti još uvek izopćeni iz društva »pravovernih« kao jeretici (što je za njih veoma laskavo), iako su bestialno proganjani i napadani — **Zenit** je delovao uprkos svega i protiv svega — za pobjedu **zenitizma**. Što nam još ni u ovoj godini nije uspjelo izvršiti onaj deo rada koji je vremenski predviđen, ima se tražiti uzroka samo u socijalnoj strani bitisanja, a nipošto ne u ma kojoj drugoj oblasti.

Sem nekih neozbiljnih i nedostojnih ispada sa strane usijanih mladih **Zenitovih** učenika, koji su u njemu tek propisali ili propisnuli, a nisu posedovali dovoljno umetničke ni etičke sposobnosti nesebičnog i ozbiljnog rada, nije bilo u **Zenitu** niti njegovom pravcu nikakvih »kriza«. Iako se na sve načine ponovno pokušavalo, da ih se provocira ili podmetne, kao ono u prvoj godini, koja je završila sa onom klasičnom izjavom literarnih somnabulista, gde urednika **Zenita** — »preziru kao pisca i čoveka« (!) — i sa njihovim potpunim fijaskom.

Antizenitistički stav (ili bolje: nesposobnost za spoznaju vrednosti!) održan je konzekventno i vulgarno od svijeta.

Nezasićeni ambiciozni romantici, (potpomognuti ugodnom antizenitističkom atmosferom!) koji progutaše negde nesvarene staromodne pariške limunade, zadovoljni su što »pronadoše« Bergsonovu »intuiciju«. Hipnotisani **Zenitom** i **zenitističkim** buntom dadoše se kao njegova deca u poteru za novim, na jedan neozbiljan i detinjast način. Time udariše pečat svom »originalnom« snu i besomučnoj tražbini »novoga radi novoga«. Spašavaju svoja nastojanja nekim »novim« školskim terminima koji su uzeti ili iz leksikona ili za familiarnim i fatalnim kafanskim stolom. (»Putevi« — »Alfa-Kritika« — »Hipnos« — svuda antizenitisti i uvek jedni te isti. Inače se nebi ni moglo objasniti, da se za »nov pokret« uzimlje svako pa i rukopisi, koje odbija čak i jedna profesorska babetina »Jug. Njiva« — »Simfonija barbarika« od J. Kosora, koji još nije naučio ni pisati kao i ufitiljeni Miba Siličić). Razumljivo: mnogi mladi i »mladi«, novi i »novi« našli su se u unakrsnoj vatri. S jedne strane je **Zenit**, koji nikako ne dopušta časovita mešetarenja polutana i lovljenje u mutnom, čija je dužnost sem izgrađivanja **zenitizma**, da ujedno bude kontrola i da stoji na putu svima domaćim šarlatanizmima i sumnjivim uvozima iz Evrope. S druge strane opet, svi oni što u zasedi obnemogli i iscedeni čekaju impotentnom smirenošću, »da se nešto dogodi«, pa da oni tek onda iskoče iz rezerve, braneći svoje svima poznate, ugrožene i poslednje pozicije (»S. K. Glasnik«

— »Misao« — † reprezentativni »Savremenik« — † »Kritika« — kojima su »mladi« i »novi« služili za stafažu i obranu protiv doista mladih i novih!) Tko je napokon s rukopisima podržavao »modernu« hrvatsku »Kritiku« i njezinog sumnjivog urednika? Grupa onih »novih i mladih« pisaca iz Beograda, koji su svima (pa i samom njihovom protektoru) služili za porugu, dok su bili saradnici **Zenita**. Tko je vodio najogavniju borbu protiv **Zenita** i njegovog urednika? Grupa onih pisaca iz Beograda i Zagreba, koji su postigli potpuno jedinstvo u svojoj prljavoj i nedostojnoj borbi, a sve zato što je **Zenit** popravio neoprostivu grešku u prvoj episi mobilizacije, kad je i takove počastio te uzeo u obzir one, koji po svom celom mentalitetu pripadaju preratnoj generaciji. Takove, koji, opterećeni i svim njenim neizlečivim gresima u našem vremenu, van svake sumnje mogu biti samo — smrtni.

Ali uprkos časovitim zabluda koje su pravovremeno i otklonjene, (samo zaslugom našom i našeg nepomirljivog stava: desno prema starudijama i levo prema »modernima«) mi smo izdržali i izvršili ono što je svima, pa i najbližima, izgledalo nemoguće i neoborivo. Valjda ne ćete poreći, da je **Zenit** prvi kod nas stupio u borbu za **novu umetnost**. Tek posle **Zenita** gospodo, govori se o novoj umetnosti sa mnogo manje sprdnje i tek danas govori se o onim smerovima pristojnije, koje smo mi već preživeli i navestili im restauraciju, da ne kažem rat. Dabome! To su sad tek preuzeli neki »novi« i bogodani »proroci« kao da se pre njih nije ništa dogodilo!, kao da uopšte ne postoji **Zenit** i **zenitizam**. Da — kad smo mi već polomili koplja u prvoj vatri, u prvoj borbi, u prvom jurišu, dolazi onda tek, lagodno i gospodski legija »ljutih boraca«, koji započinju »novo«, ali sa starim krpama na kojima piše: malo ja, malo ti... (Nemamo prostora toliko, da iznesemo tko nas je sve prepisivao, transformisao i prepevavao. Nema nijednog časopisa u zemlji, a naročito neke nacionalističke novine, koji nas nisu bar podražavali ako ne doslovno prepisali, dok u isto vreme su nas bestidno napadali, osporavajući nam baš ono što su od nas ili naučili ili preuzeli!)

Spominjemo uostalom još jednu karakteristiku naše balave sredine, kako pokušaji pojedinih skorojevića i vucibatina, da mistificiraju našu redakciju bilo čime, nikako nisu uspjeli na njihovo veliko nezadovoljstvo. Isto tako nisu uspjeli ni oni brojni nasrtljivci, koji su najneprostojućim načinom naprosto zapovedali uredniku, da ih štampa, grozeći se raznim pretnjama. A nije se desio nijedan slučaj, da bi **Zenit** štampao makar koga, čije rukopise štampaju ostale »uvažene« revije. Naprotiv konstatujemo, da su svi časopisi bez iznimke, ponovo objavljivali mnoge rukopise onih autora, koje je **Zenit** odbio kao neubrojive i mnoge, koji su proizašli iz **Zenita** ili bili njegovi časoviti saradnici odnosno učenici. Što to znači? Znači, da tačno znamo što hoćemo, da znamo oceniti pozitivnu vrednost novoga, da znamo razlikovati novo od šarlatanstva i mučka, da imamo svoj autoritativan stav i kriterij koji manjka svima ostalima. (Na pr. beogradski svaštar Boža Kovačević, koji peva »moderne« pesmiće kao Zmaj Jova »Cigo fali svoga konja«, što veli Nina-Naj — ne uspevši kod **Zenita** svojim pesmicama, pod kojima je bilo svuda napisano »Moskva 1918« i dr., uspeo je u »Srpskom Književnom Glasniku«, koji baš ima smolu. Uspeo je u »Misli« čiji je urednik podmetnuo izdavaču i publici mučak misleći da je jaje. U tim časopisima nalazi mesta i okoreli plagijator G. Crklec, čije »pesme« vrve od tuđih stihova i misli i koji sad tekar prekuvava prve sveske **Zenita** i bunca nešto o »borcima za čoveka«. (Zar ovakovi literarni vagabundi?)

Pritisnuti evo sa svijeta strana, sapeti materialnim siromaštvom, izvrgnuti besavesnim intrigama i šikanama: pojedinaca, društva, države i štampe — uz neprestana maloseoska pitanja »od čega živu« — mi

smo ustrajali r a d o m, razvili smo **zenitističku** akciju i delovanje na celom Balkanu i celoj Evropi, u nekoliko pravaca. (Dokaz su brojne novine i časopisi a i zenitiste koji nisu pripadnici naše narodnosti). Posle prvih temelja **zenitističkog pesništva**, koje je označio **Lj. Micić** sa »Reči u prostoru« (napisane meseca jula-avgusta 1921. — Vidi **Zenit** br. 7) objavljen je u god. 1922. značajni »**Kategorički imperativ zenitističke pesničke škole**« kao program i osnova rada sa jasnim i određenim principima **nove anti-estetike**. (Prvi put, da je kod nas iznešen jedan određen program novog pesništva!) Zatim, propagiran je **zenitizam** kao opšte-nova pojava u svetu (München—Berlin) s pesmama: **Lj. Micića, V. Poljanskoga, I. Golla, F. R. Behrensa, S. Živanovića, E. Dundeka, M. Radovića**, a dokaz je, da su svratile pažnju radi svoje originalnosti, što su preštampane u nemačkim dnevnim listovima, prevadane u češkim i mađarskim. Sem letaka pod napisom **Zenitizam**, koji su bili svuda rašireni, izdana je i zasebna nemačka sveska **Zenita** br. 16 u prevodu **Nine-Naj**. Ta sveska je poslužila za bliže upoznavanje i delovanje našeg pokreta van granica naše zemlje.

Nadalje, pružili smo mogućnost, da se u našoj zemlji upozna ruska nova umetnost po najboljim savremenim predstavnicima (**Zenit** 17-18), koji su isto tako u borbi sa vetrenjačama kao i mi. Priredili smo u samoj redakciji **Zenita** i međunarodnu galeriju nove umetnosti, gde su zastupani svi smerovi nove umetnosti u originalima, da se napokon pruži mogućnost bar onima što se vole razmetati poznavanjem nove umetnosti, neka vide kako nije istina, da »ekspresionizam je ono isto što u Francuskoj zovu kubizam« kako je to napisao jedan idiot i skorojević. (Galeriju je posetilo dosada 5 ljudi i 1 žena od kojih nitko nije bio iz kulturnog centra Zagreba!) Izdano je i posebno izdanje **Zenita** za ulice kao dnevnik.

Objavljen je i **Dada-Jok** — **V. Poljanskoga**, kojim je na jedan jedinstven i duhoviti način paralisani uvoz i pojava degenerisanog evropskog surrogata, poznat pod imenom »dadaizam«. Isto tako značajna je njegova pesma »**Laso materi božjoj oko vrata**«, koja je izazvala i miševе iz rupâ (**Zenit** br. 12). Napokon, kao treću svesku u izdanju **Zenita**, objavili smo teškom mukom prvo **zenitističko** delo »**Kola za spasavanje**« od **Lj. Micića**, čije je prvo izdanje bilo po kr. drž. odvetništvu u Zagrebu zaplenjeno iz nedokučivih razloga.

Dokazivati naširoko praznoglavost i šupljikavost protivnika **zenitizma** izlišno je, pošto se ona u vremenu sama dokazuje i bez dokazivanja.

Nadamo se, da ćemo u budućoj godini imati još više zapreka i poteškoća, tim više, pošto je ta godina predviđena za konstruktivni metod akcije i rada. Još mnoga dela čekaju da »ugledaju svetla« (**Poljanski: Panika pod suncem** — **Arhipenko: Album** i dr.)

Sretna vam dakle ta nova godina, u kojoj takođe nećete biti pošteđeni od **zenitističke** bure i poplave, koja na vašu žalost hara u našoj zemlji već dve godine, a vi niste uspeli da pronađete drugog leka sem intrige, socialnog bojkota denuncijacija i progona, otpuštanja iz državne službe te slabačkog podsmeha i javnog ćutanja. Ćutite klipani — Ćutite, možda će se još ipak netko naći, da u istoriji zabeleži, kako ste doista bili — budale, a ne »filozofi«. Prosit! Doista šteta što nemamo jačih protivnika (mi ćemo ih već stvoriti!) za koje imamo uvek toliko snage, da ih nabijemo na zenitistički kolac. Prosit!

Ovaj netužni nekrolog, tebi mrtva žabo, gospo 1922. — da ti i mi odgudimo opelo.

Crkla si opet u krilu pelivana. Naše antiseptičke pilule stale su u grlu brojnim tvojim sisavcima, kojima si davala previše života. Oni su ti zato lažno pevali pesme prigodnice, štampali knjige, izdavali u slavu tvoju časopise od muhinog veka — sve zato da ti se ulažu i da ih primeš u svoj godišnji kalendar. Samo

tuga im je velika što pomiru zajedno s tobom gospo godinu mrtva. Sve te pisanije nisu imale ni toliko vitalne snage, da prekorače onaj kratki ponoćni koračić — u 1923. Zbogom kućko, živećeš u džepovima pelivana ali ne u dušama zenitista. Prosit!

Uredništvo ZENITA

MAKROSKOP

I. ZENITISTIČKA VEČERNJA U BEOGRADU.

Dana 3. januara 1923. održao je g. Ljubomir Micić prvo zenitističko predavanje u Beogradu (Velika dvorana II. Gimnazije) »**Zenitizam kao balkanski totalizator novoga života i nove umetnosti**« pročitavši zatim i nekoliko mesta iz svoje knjige: **Kola za spasavanje**. Slučajča je bilo upravo toliko, koliko je potrebno, da se predavač najozbiljnije začudi i zabrine za njihovu i svoju sudbinu. Jedni su došli, da čuju što »ludak« ima da kaže ne-ludacima t. j. »genialnima«, a drugi što nisu došli, bojali su se da ne budu ismejani i da »ludaku« ne iskažu veliku »čest«, da još posete i njegovo predavanje. Prevarili su se i jedni i drugi. Predavanje bilo je napisano »akademski«, i predavaču je potpuno uspelo da i **malima** učini **velike** stvari razumljivim, prostim i jasnim. (Dokaz je zato i nagli obrat beogradske štampe.) Oni, među prvima, koji su svakako pokazali viši stepen vrednosti, imali su baš radi toga i smelosti da priznaju i sebi i drugima ono, što im možda nije u taj čas prijalo. »Tribuna« odnosno njen glavni urednik posle predavanja, napisao je u svom jednostranom članku, među mnogo netačnih a možda zlo nemišljenih opservacija i ovo: »**G. Ljubomir Micić trči... Sinoć me je jedan prijatelj odveo na predavanje g. Ljubomira Micića pronalazača zenitizma, koji je zasada poslednja reč umetnosti. Naša javnost je zlobno i nemilosrdno srednje mišljenje, mišljenje većine, dovoljno terala sprdnju sa ovim krstiteљem nove umetnosti... Opšte je mišljenje da je g. Micić lud**«

»**Međutim istina je u tome, da je g. Micić mnogo manje lud, nego što izgleda. On je, naprimer, rekao sinoć vrlo mnogo pametnih stvari. (Ovo on nipošto ne smatra za pohvalu. Op. ured.) Dobar deo njegove »zenitozofije«, mogao bi da uđe u čitanke za školsku upotrebu. (Ovo naprotiv veoma prija, pošto to za njega predstavlja veću vrednost od članstva napr. francuske akademije. Op. ured.)...«**

»**i ovaj čovek, koga su proglasili za ludog, govorio je pametno, razumno, zrelo i iskustveno... Zatim g. Micić ima neobično jasne i plodne političke ideje. On je za zbliženje balkanskih naroda, u kojima on vidi novu snagu i koji su pozvani da dadu civilizaciji svoj prilog.**«

»**G. Micić je putnik koji očajava što nema sudara vozova.**«

»**Ko od nas sme prvi da se baci kamenom na g. Micića**«

»**G. Micić nije lud**«

Na sam dan predavanja donela je »Samouprava« članak iz koga vadimo sledeće:

»**Ljubomir Micić je inače od onih mladih ljudi u umetnosti, koji zasnivaju svoje težnje na novim bazama konstruktivizma. On je jedan od prvih, koji je kod nas uzeo borbeni stav prema svemu što je staro, preživelo i klasično. Kao takav on je neosporno jedan od najsimpatičnijih književnih ljudi na Balkanu.**«

»**Micić je čovek od budućnosti, u kome će mlade generacije naći oličenje bune protivu svega što je u umetnosti staro, dogmatično i formalno. Stoga njegovo predavanje treba posetiti sa najvećim interesovanjem.**«

Ovo ne iznosimo radi nikakvog drugog razloga, nego samo da mnogima u Zagrebu porastu zazubice, pa i samoj zagrebačkoj štampi, koja je evo ovom prilikom dobila jedan osetljiv kulturni šamar.

Mi nismo tašti a nismo više ni škakljivi.

P. S. Sem ovoga, bilo je i takovih »prikaza« koji su pisani od onih koji uopšte nisu bili na predavanju. Tako je na pr. mali i pretenciozni urednik za »Novi List«, tek sutradan, čuvši od samog predavača, da je prvi kupac na Sezanovoj izložbi bio jedan srpski knez. raskolačio oči od prozora do vrata, a uveče napisao pošto je telefonski uzbunio sve beogradske redakcije da dobije potvrdu o tome, što mu niko nije mogao potvrditi — da »zna cela »Rotonda« ono što g. Micić nezna« — kako je te slike kupio — kralj Milan a ne knez Miloš. Doista: sit gladnom ne veruje, a glupani nikad neće postati — pametni! I ovo spada u »naše muke« — Zar ne! —

NEKOLIKO NOVIH IZDANJA koje je primila naša redakcija, a svakako zaslužuju da ih se zabeleži:

Ivan Goll: Methusalem ili Večni Građanin. Satirička drama u 10 slika (Gustav Kiepenheuer Verlag 1922) nekoliko vrlo uspešnih figura, koje će biti i na sceni realizovane, crtao je **George Grosz.**

Nema ih danas mnogo u svetu, koji čitaju Aristofana i koji osećaju potrebu da se tuče maljem u glavu. Ali nema ih ni malo, koji ne samo da ne osećaju potrebu satire i bića, nego se bezdušno osvećuju na onima što su pregrizli svojim vlastitim zubima gvozdeni obruč vremena. Tko će da ubije to vreme? Hoće li ga novi pesnik pobediti ili će ga nestati jedanput za uvek. Možda je pesnik danas suviše? Ili možda je on danas jedini potreban? Imali što da se popravi i da li je popravljen taj najstariji grešnik čovek? To treba da se zna. Ivan Goll ništa ne govori o tome u svojoj satiri. Ili — on mnogo daje — a nama pušta da manje govorimo. Satira je jedno neobično sredstvo za pročišćavanje. Ali osećaju li sami ljudi, da su bolesni i da se trebaju pročišćavati. Goll je lupio maljem i kraj toga on se bezmerno ruga i smeje. Ne boli ga glava, koliko je puklo lubanja od tog udara i od smeha samome sebi. Ništa ga se ne tiče. Izašao je sam iz sebe i proletio kroz belo platno onih neizmernih filmova koji prate i večno će pratiti kroz život besmrtnog građanina Metuzalema.

Ilija Erenburg: 6 pripovedi o lakim svršecima (Helikon, Moskva—Berlin 1922.)

Interesantni su vremenski crteži El. Lisickoga, koji daju toj ruskoj knjizi naročit karakter. I ova knjiga priča jedan život i svet koji je svima starima tako dalek, a otuda i dela koja u njemu nastaju, bestraga dalekih i nedokučivih dimenzija. Niko neće da prizna veličinu današnjih gigantskih podviga, koje čini jedna ogromna ljubav i očaj za velikim delima. Niko ne priznaje one koji su se digli da umru ali da dadu više i svetlijega života nego što ga je bilo. To sve zna samo pesnik, to zna Erenburg i ja hoću da mu verujem, da je samo zato napisao onako zamašnu i reljefnu pripovest »Vitrion«, koji je izraz svega toga i mnogog neiskazanog. I doista samo zato što je u vremenu stvaralac. »Niko ne hoćet priznat Vitriona«. Knjiga je pisana ekstraktno a kratke rečenice odapinju se kao kuršumi. Veoma prijatno je upucavati se ostrim pesničkim kuršumima.

F. T. Marinetti: Il tamburo di fuoco (Vatreni bubanj) Afrička drama topline, boja, zvukova, mirisa — sa muzičkim intermecima B. Pratella te muzikom zvukova koje je intonirao Russolo (Casa Editrice Sonzogno — Milano).

Ako se i može reći, da je futurizam mnogima smutio glave, ali nipošto nemože se zatajiti njegovo blagotvorno delovanje. Njegovi rezultati svakako su veći od njegovih neuspjeha (koji su toliko prijali starim umetničkim usedelicama.) Drama F. T. Marinetia, koju je po celoj Italiji izvadalo jedno putujuće pozorište, a nedavno se prikazivala i u Pragu, to najbolje dokazuje. Da Marinetti može napisati dobru dramu to mnogima »ne ide u glavu« i ako je to za nas samo

sobom razumljivo, bez ikakvog dokazivanja. Stavice lirsku dramu ljubavi. Samo kao vanredan majstor i umetnik, koji je ugušavajući otrovne plinove oko sebe sa uspešnim sredstvom — futurizmom, isto tako je ugušio i u sebi sve što bi moglo da bude nasledstvo ustajale vodurine klasične talijanske frazeologije i neizbežive renesansne »belece«. Za čisto stvaranje treba hipersnaga

On posvećuje svoj »Vatreni bubanj« onim dragima, koji su ga još juče izviždali, napominjući, da ne daje nijedne koncesije njihovim tradicionalnim sviđanjima. Njegova drama je delo i rezultat dugogodišnjeg rada a valjda i konačnog njegovog puta koga je našao za sebe — a time i za mnoge druge — u sintetičnom pozorištu.

Rudolf Pannwitz: I. Das Geheimnis — II. Die Erloeserinnen (I. Tajna — II. Spasiteljice. Verlag Hans Carl, Muenchen 1922) Neobično plodan nemački pisac, koji vole obalu našega mora i obožava samoću jednog dalmatinskog sela, obogatio je broj svojih dela još i sa gornje dve knjige, koje je napisao u Dalmaciji. G. Panvic vraća se nekom mističizmu s jedne strane i helenizmu s druge. Da li je to spojivo, to će on nabolje znati a i kad ne bi bilo — što onda? Čovek može sve da podnese. Mistika i helenizam još dva su najnedužnija zla na svetu.

Nama je lično žao, što se Panvic, koji u slavenskoj tišini i širini slavi godišnjicu Ničeove smrti, priklonio jednom upravo filozofskom artizmu i stilu klasika starogrčkih. Kao da je zaboravio vreme novog stvaranja i novog stila, koje još nije sustalo. Njegova simbolika možda je i jedna (po svojoj umetničkoj formi) savremena nesavremenost. Još uvek g. Panvic ima slabost i ljubavi prema Slavenima a u najnovije doba izučava našu narodnu poeziju (preveo na njemački »Kralj i Vila«) za koju kaže, da je »visokog ranga« — »Homer nije u tolikom stepenu narodski. Nibelunzi nisu tako umetnički čisti«. On nalazi, da je to posledica raznih kultura a mi držimo da je to posledica čistoće od svijuz kultura. Možda imamo mi a i Panvic u jednakoj mjeri pravo.

Rastko Petrović: Otkrovenje (Stihovi i proza sa vrlo neoriginalnim drvorezima za izdanja S. B. Cvijanovića — Beograd).

Kao što u Japanu spada u »dobar odgoj«, da mladi ljudi i devojke pišu pesme, tako i R. Petrović piše pesme, koje nikoga ne mogu niti da maknu, niti da ga ponesu a kamo li potresu. Knjiga kojoj je toliko ponavljeni napis »Otkrovenje«, ne pruža ni izdaleka ono, što joj se podmeće sa patosnom demonstracijom čak i onih koji iznenaduju sa svojim nesnalaženjem — pošto treba, da se ovom prilikom iskaže onaj akt kurtoazije, koji je donešen k nama iz Pariza. Mi osećamo beskrajnu dosadu i umor čitajući ove stihove i prozu, makar da bi nam moglo biti prijatno, što je R. Petrović ispevao i jednu pesmu, koja je eklatantan dokaz, da je pisana po principima zenitizma (»Zimski repertoar«). No sve to ne spašava mladog pesnika, koji je nama više simpatičan nego anti-patičan, pošto njegove pesme nose jedan nepodnosivi teret epike. Taj teret je ubitačan kao i duga vožnja na dva vola neuređenim i blatnim putevima. Neka naš mladi bivši drug (u knjizi nije otštampana nijedna pesma objavljena u »Zenitu«, valjda da se autor ne kompromituje!) koji ima tu retku pogodnost, da žive i često putuje za Meku—Pariz, neka jednom bar prezre orient-express i poveze se na volovima, pa će osetiti najbolje delovanje svoje vlastite poezije. Pisac se sam besprimerno zatrpava i ne zna još što je suviše u pesmi. A suviše naga ima vrlo mnogo.

P. S. Kao svi ovde spomenuti autori i on nam je poslao svoju knjigu sa posvetom »Zenitu i g. Lubomiru Miciću«. Posle one izjave mladih beogradske pisaca koju je i on potpisao i u kojoj Micića

»prezire kao pisca i čoveka« ovo veoma iznenaduje. Zašto g. Petroviću niste ostali bar dosledan? U vezi s ovim, mora da se spomene i naš potajni učenik S. Vinaver. Poznatom veвериčkom sposobnošću i transkripcijom dosegao je čak i do balkanizma. Vidi se da taj pantologičar nikako ne čita »Zenit« i da je ideja o »balkanskom čoveku« i »balkanskoj duši«, njegova, te da još uvek samo tolerira u »Zenitu« izdavača Ljub. Micića. (Vidi »Vreme« 18. I.)

EL. Lisicki: Pro 2 kvadrata (Suprematistička »priča« — izdanje »Skifi« Berlin 1922.) Doista, ovakove knjige nismo dosada imali prilike videti. Ne može se reći, da u svojoj slikarskoj formi ne iznenaduje i simbolički ne zanaša na rusku revoluciju, što je ovde sekundarno. Knjiga je posvećena »svima svima svima« i prikazuje geometrijsku borbu dva kvadrata. Jedan kvadrat je crven a drugi crn. Upočetku su jednake veličine jednake snage, samo položaj crvenoga je povoljniji od položaja crnoga, pošto crveni sa uglom, stoji prema crnom bridu. Nastaje borba u prostoru, gde najednom crveni kvadrat juri izdaleka i razmrskava crni u bezbroj sitnih komadića i forma. Crveni se ustali odnosno utabori na crnom i tako afirmiše svoju pobjedu. Na kraju je svršetak gde se u daljini vidi pobjeđeni mali crni kvadratić.

Sve to deluje kao prijatna igračka za decu, koja se zanose očima i dušom za crvene i crne kvadrate, pa

možda neki mogu i da plaču nad nesretnom sudbinom crnoga kvadrata.

Paul Dermée: Le Volant d'Artimon — Pesme, kolekcija »Z« Jacques Povolozky & Cie — Vanredne, jasne i čistoformne drvoreze učinio je Louis Marcoussis. Pesnik koji je valjda sustao pod navalom nove bujice. On još uvek piše dobre stihove (a bezbroj Francuza zna da dobro piše) ali ne vidimo gotovo ničega od onoga što mi danas tražimo. Iako se Dermée nalazio u prvom frontu boraca prošlog decenija, a zato ga ne će minuti ni priznanje, on je danas dosta daleko i po svojoj već skromnoj formi izražaja, postaje pesnik one generacije koju rat nije probudio nego smlavio i oduzeo joj elan koga su posedovali. On veli u svom »Predgovoru-Manifestu« koji je pesma »Nema ništa staroga ni novoga na zemlji — Sem mrtvih i živih«. Dermée je u ovom slučaju među onim prvima: među mrtvima.

SARADNICI »ZENITA« U 1922. Asejev — Behrens — Birot — Černik — Delaunay — Dermée — Dundek — Epstein — Erenburg — Felshin — Gallien — Gleizes — Goll — Grosz — Hljebnikov — Jesenjin — Kaiser — Kassák — Lisicki — Lozowick — Majakovski — Malevič — Malespine — Marinetti — Micić — Moholy-Nagy — Nina-Naj — Parnah — Poljanski — Tairov — Tatlin — Torre — Rodčenko — Walden — Živanović i dr.

U štampi:

Ve POLJANSKI

„PANIKA POD SUNCEM“

IZDANJE ZENIT BR. 4.

„UNION“

tvornica kandiata i čokolade

Zagreb

Preporuča svoje najbolje proizvode i to:

Union čokolade

Union desertne čokoladne bonbone

Unionsvilene bonbone

DIONIČARSKO DRUŠTVO

„MERKUR“

Veletrgovina i konfekcija papira

TELEFON 17-95 · **ZAGREB** · ILICA BROJ 31.

Brzobjavi: PAPERKUR

Bogato skladište

pisaćeg i risaćeg pribora.

VEREŠ I DRUGOVI

Nakladno i grafičko reprodukciono poduzeće

Zagreb, Marovska ulica 21. — Telefon 11-78.

IZRAĐUJE:

Klišeje, auto- i fototipije, za tisak u jednoj i više boja. Crteže za reklamu, plakete, etikete, tiskanice. Dionice i vrijednostne papire.

„DUNAV“

Osiguravajuće dioničarsko društvo, Zagreb

Osnovano godine 1920. sa dioničkom glavnicom od K 10,000.000.— Jamčevne zaklade koncem 1921. K 14,343.456.—

Sjedište: Zagreb, Zrinjski trg broj 14.

Podružnice i glavna zastupstva: Novisad, Split, Vršac, Ljubljana, Subotica, Sombor, Sarajevo, Osijek, Veliki Bečkerek.

»DUNAV« se bavi životnim osiguranjem rente po najnovijim kombinacijama, a zaključuje ih uz najpovoljnije premijske stavove.

Osim toga se bavi »DUNAV« zaključivanjem osiguranja proti požara, provalne krađe, tuče i nezgode; zatim osiguranjem stakla, transporta te konačno osiguranjem zakonite dužnosti jamstva.

Najbolja Najtrajnija Najsigurnija

Embalaza

jest onaj ovojni materijal, koji pruža najveće probitke svim strukama, koje razasliju bud kakovu robu, bilo poštom, bilo željeznicom.

Valovita ljepenka

(Wellpappe) u uporabi najjeftinija je embalaza, a pruža najveće osiguranje protiv loma staklene robe, boca, jaja i svake ine lako lomive robe. Valovita ljepenka laglja je od svake druge embalaze, prišteduje dakle mnogo poštanskih troškova. Valovita ljepenka daje se savijati, žilava je, trajna je i otporna, ne krši se dakle prigodom transporta tako lako, kao tanki drveni sandučići. — Nadalje dobavljamo Vam iz mnogobrojnih, strojevima izvršno opremljenih odjeljenja naše

Tvornice kartonaža

sve u obzir dolazeće vrste embalaze od ljepenke i papira. Sve naše proizvode dobavljamo Vam po volji bez tiska ili tiskano u knjigotisku, kamenotisku, jednobojno ili mnogobojno, u najsolidnijoj, najboljoj i najkulantnijoj izradbi, kao što se ovi proizvodažu već 24 godine kod naše tvrtke:

Rožankovski i drug

dioničarsko društvo
Zagreb, Savska cesta br. 27-29
Telefon broj 4-86
Utemeljeno 1898.

Balkanska Banka

dioničarsko društvo

Jelačićev trg 25 — ZAGREB — Jelačićev trg 25

Dionička glavnica K 200,000.000 — Telefon broj 8-65 i 7-03
Brzoi vni naslov: „BALKANBANKA“

PRIMA uloške na uložne knjižice sa 6 posto čistih

PRIMA uloške na tekući račun uz najpovoljnije ukamćenje

ESKONTUJE mjenice

IZVRŠUJE burzovne naloge, te isplate na sva tuzemna i inozemna mjesta

Obavlja sve bankovne poslove najkulantnije.